

פתרון הבחינה

בתנ"ך

חורף תשפ"ה, 2025, שאלון: 1262

מוגש ע"י המורות דליה שטיפמן, מורה לתנ"ך של בית הספר "יואל גבע" ואורי כפיר

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון לשאלון.

2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

פרק ראשון – סיפורי ראשית העולם והאנושות (80 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על שתי השאלות 1-2 (לכל שאלה - 40 נקודות): בכל אחת מהשאלות

שנבחרו סעיף א' (חובה) (25 נקודות), ויש לבחור אחד מהסעיפים ב-ג (לכל סעיף - 15 נקודות).

שאלה 1

סעיף א' (חובה)

(1) בריאת האדם: בבראשית פרק א' אלוהים מציג תכנון מוקדם לבריאת האדם "וַיִּעֲשֶׂה אֱדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ". האדם נברא בצלם אלוהים, בשונה מיתר הברואים. ואילו בבראשית פרק ב' האדם נברא מעפר הארץ. תפקיד האדם בעולם: בבראשית פרק א', התפקיד שאלוהים מייעד לאדם הוא להתרבות ולהתפזר בארץ, לשלוט בארץ, לנצל את משאביה ולשלוט על בעלי החיים. ואילו בבראשית פרק ב' תפקיד האדם הוא לעבוד ולשמור על גן-עדן.

(2) תיתכנה שתי הטענות (על התלמיד להסביר ולבסס). לדוגמה:

שני התיאורים של בריאת האדם משלימים זה את זה, בפרק א' התיאור הנמסר הוא כללי מדי ולא מובן: "ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אתו", לא מוסבר כיצד האדם נברא, ואילו בפרק ב', מפרטים ומסבירים: "וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים". הכתוב בפרק ב' משלים ומסביר את אופן בריאת האדם בצלם ה', המוזכר בפרק א'. האדם נוצר על ידי ה' מעפר האדמה, וה' הפיח בו רוח חיים.

אז: שני התיאורים של בריאת האדם סותרים זה את זה, בפרק א', ניכרת קירבה ייחודית של האדם לה'. האדם נברא "בצלם ה'", בדמותו של האל. לעומת פרק ב', בו האדם נברא מחומר, מעפר האדמה: "וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה".

סעיף ב'

(1) שני קשיים תיאולוגיים העולים מפסוק כ"ו:

- כיצד ייתכן שה' מדבר בלשון רבים והרי הוא אל אחד ויחיד?
- כיצד ייתכן שהאדם נברא בצלם, בדמות ה', והרי האל מופשט, חסר צורה?

(2) שני הפרשנים מתייחסים לקושי: כיצד ייתכן שהאדם נברא בצלמו של אלוהים אם לאלוהים אין דמות?

הרב סעדיה גאון, טוען כי הכוונה בצלמו, בדמותו של האל, מבחינת השליטה בעולם. כמו שאלוהים שולט בעולם כך האדם ישלט באדמה ובבעלי החיים. לביסוס: "...וירדו בדגת הים ובעוף השמים ובבהמה ובכל הארץ...". הרמב"ם טוען כי הכוונה בצלמו של אלוהים, היא מבחינת החכמה והבינה. אם האדם עתיד לשלוט באדמה ובבעלי החיים, הוא צריך להיות בעל תבונה כמעט אלוהית. "השכל האלוהי דבק בו".

סעיף ג'

(1) ראיות המתזקקות את דברי ג' ברזלי: בסיפור הבריאה הראשון, ניתן לראות כי האדם והאישה נבראו יחדיו והם שווים במעמדם. לביסוס: "ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אתו זכר ונקבה ברא אתם". בנוסף, שניהם מקבלים ברכות ושליטה על הארץ ועל בעלי החיים. לביסוס: "ויברך אתם אלהים... וכבשה ורדו בדגת הים ובעוף השמים...".

בסיפור הבריאה השני, גם ניתן לראות שוויון בין האדם לאישה, באופן בו האדם לא היה שלם עד שלא נבראה האישה: "ולאדם לא מצא עזר כנגדו". רק לאחר בריאת האישה, עצם מעצמותיו של האדם, האדם הפך לשלם ודבק באישה: "ויאמר האדם זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי". רק איתה, עם הצלע החסרה לו, האדם מרגיש שלם. כמו כן, השוויון בין המינים, בא לידי ביטוי בהתאחדותם יחד: "ודבק באשתו והיו לבשר אחד".

(2) ראיה הסותרת את דברי ברזלי, היא העובדה שהאדם קורא לאישה בשמה, הענקת השם מעידה על בעלות ולא על שוויון. כמו שהאדם קורא לכל שאר בעלי החיים בשמם, כך הוא גם מעניק לאישה את שמה. לביסוס: "ויאמר האדם... לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת". **אז:** האישה נבראת למען האדם וממנו, כאילו כל ייעודה הוא למען האדם. לביסוס: "...ולאדם לא מצא עזר כנגדו. ויפל תרדמה על האדם... ויבן ה' אלהים את הצלע אשר מן האדם לאשה ויביאה אל האדם".

שאלה 2

סעיף א' (חובה)

(1) דברי הנחש לאישה גורמים לערעור הידע שלה: הנחש מציג את האיסור האלוהי כאמירה, הוא מקטין מחשיבותו. כמו כן, הנחש מבהיר לה שהם לא ימותו אם יאכלו מהפרי האסור, זאת בניגוד לדברי ה' שהזהיר שהעונש על אכילת הפרי האסור יהיה מוות. והוא מעורר את הסקרנות שלה, כשהוא מסביר לה שהאיסור נובע מכך שה' לא רוצה שהם יידמו לו, כלומר האכילה מהפרי תגרום להם לפקידת עיניהם וידיעת טוב ורע כמו ה'. סקרנותה של האישה, מהפרי המיוחד, הביאה אותה לאכול מממנו וגם לתת לאיש, מה שהוביל לתובנות חדשות, הם היו מודעים למעורומיהם.

- (2) האדם והאישה לא קיבלו עליהם אחריות על מעשיהם (על התלמיד להביא שתי ראיות ולהסבירן)
- כאשר אלוהים חוקר את האדם, האדם מסיר מעליו אחריות ומאשים את האישה שנתנה לו לאכול מן העץ. האדם אף מאשים את האלוהים בצורה עקיפה, בכך שהוא אומר, שאלוהים נתן לו את האישה. לביסוס: "ויאמר האדם האישה אשר נתתה עמדי היא נתנה לי מן העץ ואכלתי".
 - כאשר אלוהים חוקר את האישה, היא מפנה את האשמה אל הנחש. לביסוס: "ותאמר האישה הנחש השיאני ואכלתי".
- אלוהים בתגובה לאי קבלת האחריות של האדם והאישה, מעניש אותם בגירוש מגן העדן, ואף מוודא שהם לא יוכלו לחזור אל הגן ומציב שמירה על הכניסה לגן. ה' אינו סומך על האדם שיעמוד באיסורים המוטלים עליו, ועוד עלול לאכול גם מעץ החיים. ראיה: "... ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים... וישלחתי ה' אלהים מגן עדן... וישכן מקדם לגן עדן את הכרבים ואת להט החרב המתהפכת לשמר את דרך עץ החיים".

סעיף ב'

- (1) על פי אבן עזרא הידע המושג בעקבות האכילה מן העץ, הוא הידע על קיום יחסי אישות. לכן האדם והאישה הבינו כי הם ערומים וכיסו את מבושיהם.
- על פי הרמב"ן עץ הדעת מסמל לא רק את הידע, אלא גם את הרצון, הבחירה החופשית ואת ההשלכות שלה. מדובר במבחן מוסרי של האדם, שקשור בשמירה על הצו האלוהי וההבנה של משמעות הבחירה.
- (2) "ויתפרו להם עלה תאנה ויעשו להם חגרות":
- לפי אבן עזרא – הידע שבא בעקבות אכילת הפרי האסור, הוא ידיעת המין, לביסוס, הם השתמשו בעלה, כדי לכסות את מערומיהם.
- לפי הרמב"ן – הידע הוא הרצון באדם וידיעת הטוב והרע. לכן כשהבינו שטעו במעשיהם ופעלו רע, בניגוד לרצון ה', הם השתמשו בעלה תאנה להסתיר את עצמם.

סעיף ג'

- על פי דבריו של גרוסמן ניתן לראות מעבר של אדם וחווה מתקופת הילדות התמימה אל תקופת הבגרות, בשלוש פרספקטיבות:
- בין האדם לאל, בכך שהאדם והאישה מפריס את הצו האלוהי ובחרים לאכול מעץ הדעת, כמו מרד נעורים בדמות הסמכותית. "ותרא האישה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים... ותאכל ותתן גם לאישה עמה ויאכל".
 - בין אדם לזולתו, לאחר האכילה הם מבינים שהם ערומים ולכן מסתירים את עצמם. "ותפקחנה עיני שניהם וידעו כי ערמים ויתפרו עלה תאנה ויעשו להם חגרות".
 - בין אדם לעצמו, בכך שהאדם עובר תהליך התבגרות ועוזב את בית הוריו ומתאחד עם אישתו. "על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד".
- תיתכנה דוגמאות נוספות לכל אחת מהפרספקטיבות.

פרק שני – נושאי הבחירה (20 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על אחת מתוך השאלות 3-4 (לכל שאלה – 20 נקודות)

על אהבה וחסד

שאלה 3

סעיף א'

הנערה המתוארת היא בעלת יוזמה ונטולת פחד (על התלמיד להביא שתי ראיות ולהסבירן):

- היא יוצאת לחפש אחר אהובה ברחובות העיר, בלילה, היא היוזמת את החיפושים ללא כל פחד שהיא פועלת כנגד מוסכמות החברה. לביסוס: "אקומה נא ואסובבה בעיר בשוקים וברחובות אבקשה את שאהבה נפשי".
- היא נטולת פחד ויוזמת פנייה אל שומרי העיר, ושואלת אותם אם ראו את אהובה: "מצאוני השמרים הסבבים בעיר את שאהבה נפשי ראיתם".
- היא מתארת, שכשמצאה את אהובה, היא אחזה בו ולא הירפתה והביאה אותו אל בית אימה. זאת בניגוד לכל מוסכמה חברתית. "עד שמצאתי את שאהבה נפשי, אחזתי ולא ארפנו עד שהביאתי אל בית אמי ואל חדר הורתי".

סעיף ב'

(1) תקופת שלמה הייתה תקופה של שלום ושפע.

ראיה התומכת בטיעון זה:

- "אפיריון עשה לו המלך שלמה... עמודיו כסף רפידתו זהב" – שפע כלכלי לשלמה והוא מכין אפיריון מפואר.
 - "צאינה וראינה ... במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו..." – שלמה מעוטר בכתר מכובד, המעיד על עושרו.
- ראיה הסותרת טיעון זה:
- "הנה מטתו שלשלמה ששים גברים סביב לה... מפחד בלילות" – ניתן להבין שתקופת מלכותו לא הייתה תקופת שלום, לכן שמרו עליו בלילה מפני האויבים, גיבורים רבים.

(2) שני הטיעונים אפשריים. לדוגמה:

מטרת התיאור היא להאדיר את המלך שלמה (על התלמיד להציג שתי דוגמאות מהכתוב ולהסבירן):

- "תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים" – תוכו של אפיריון שלמה עוטר באהבה רבה על ידי בנות ירושלים, מה שמאדיר אותו ומעיד על האהבה שזכה לה מהעם.
 - "עמודיו עשה כסף רפידתו זהב מרכבו ארגמן" – התיאורים המפוארים של האפיריון נועדו לפאר את שלמה ואת עושרו.
- מטרת התיאור היא למתוח ביקורת על שלמה (על התלמיד להציג שתי דוגמאות מהכתוב ולהסבירן):
- "איש חרבו על ירכו מפחד בלילות" – שלמה מתואר כמלך פחדן, ההולך לישון עם גיבורים השומרים עליו בשנתו.
 - "צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו" – אפשר לראות בזאת ביקורת על שלמה, שזכה למלך אחר דוד, בזכות אימו שדאגה לכך. אן: שהתיאור לועג לשלמה, המטופל על ידי אימו.

בין שאול לדוד

שאלה 4

סעיף א'

(1) תשובת דוד לשאלה מה מסמלת קריעת המעיל של שאול בידיו: קריעת המעיל, נועדה להוכיח לשאול, כי אין בכוונתו של דוד להמיתו. קריעת מעיל שאול בידי דוד, מעידה עד כמה הוא היה קרוב לשאול, ויכול היה להורגו, אך בחר שלא לעשות זאת. לביסוס: "ראה גם ראה את כנף מעילך בידי, כי בכרתי את כנף מעילך ולא הרגתיך דע וראה כי אין בידי רעה ופשע..."

(2) דברי הנבואה של שמואל בפרק ט"ו: ה' מאס במלכות שאול והוא מתכוון להענישו בלקיחת המלוכה ממנו ונתינתה לאחר. לביסוס: "קרע ה' את ממלכות ישראל מעליך היום ונתנה לרעך הטוב ממך". מדברי שאול בפרק כ"ד, נראה שהוא השלים עם דברי הנבואה של שמואל: הוא מכיר בכך שהמלוכה תילקח ממנו ותינתן לאחר, לדוד. לביסוס: "ועתה הנה ידעתי כי מלך תמלוך וקמה בידך ממלכת ישראל".

סעיף ב'

ראיות התומכות בפירושה של בומנדיל הכהן (על התלמיד להביא שלוש ראיות ולהסבירן):

- כאשר אנשי דוד ניסו לעודד אותו לפגוע בשאול, הוא סירב בתוקף, כדי להותיר חותם מכובד של דמותו, הוא אינו מתכוון להרוג את משיח ה': "חלילה מה' אם אעשה את הדבר הזה לאדני למשיח ה'..."
 - "וישע דוד את אנשיו בדברים ולא נתנם לקום אל שאול" – דוד מונע מאנשיו מלפגוע בשאול, לא מתוך איפוק מוסרי, אלא כדי שיוכל להוכיח לשאול שהוא הטוב בסיפור, שהוא נמנע מלפגוע בשאול, הרודף אותו לשווא.
 - דוד הוא פוליטיקאי מתוחכם, המחשב את צעדיו. הוא חיכה ששאול יצא מן המערה, כדי לצאת אחריו לעיני כל אנשיו ולהוכיח לו שאין ברצונו לפגוע בו. "ויקם דוד אחרי כן ויצא מהמערה ויקרא אחרי שאול... למה תשמע דברי אדם לאמר הנה דוד מבקש רעתך..."
 - דוד נלחם בדעת הקהל על התודעה. הוא נמנע מלהרוג את שאול, כדי להציג עצמו כאדם ראוי וטוב יותר משאול. "כאשר יאמר משל הקדמני מרשעים יצא רשע וידי לא תהיה בך".
- תיתכנה דוגמאות נוספות העולות מהפסוקים, בליווי הסבר.